

4. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: навч.-метод. посіб. / О.Я. Ростовський – К., 1997. – 234 с.

5. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. / О.П. Рудницька – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.

УДК 378.016:78:004

Бордюк О. М.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ТА ФАХОВА САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ЗАСОБАМИ ІКТ

В статті розглядаються питання розвитку творчої активності студентів вищих навчальних закладів. Освітлено ціннісно-смысловий аспект самоактуалізації студентів. Підкреслюється об'єктивна необхідність підготовки майбутніх учителів художественно-образовательного циклу в умовах застосування засобів ІКТ.

Ключевые слова: *інформаційно-комунікаційні технології, креативність, творчість, професійна самоактуалізація, засоби інформаційно-комунікаційних технологій, творча діяльність, учитель художественно-образовательного циклу.*

This article discusses the development of creative activity for students in higher educational institutions. It describes the value-semantic aspect of self-actualization for students. It accentuates objective need for training future teachers of art- educational cycle in the conditions of using Instruments of information and communication technologies.

Keywords: *Information and Communication Technologies, creativity, creation, professional self-actualization, Instruments of information and communication technologies, creative activity, teachers of art-educational cycle.*

Феномен творчості здебільшого обумовлений обставинами сьогодення, зокрема, неможливістю подолання проблем професійного становлення без активізації творчого потенціалу особистості. До того ж технічний прогрес та інноваційні процеси вимагають від майбутнього вчителя мистецьких дисциплін значного запасу фахових знань і самостійної вибудови стратегії застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у педагогічній діяльності.

Вирішення даного питання має ряд проблемно-педагогічних аспектів і полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості, у подоланні її кризових процесів та вирішенні конкретних творчих завдань шляхом створення емоційно-психологічної комфортності та свободи вибору засобів ІКТ. У такому контексті важливого значення набуває підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін із застосуванням ІКТ, шляхом підвищення вимог до творчих засад освіти, та творчого потенціалу особистості. Адже практичний досвід творчого вирішення проблем допомагає усвідомити, що реалізація особистісних цілей залежить від уміння співвідносити потенційні та реальні творчі можливості. Адже у процесі здійснення творчої діяльності людина отримує новий для себе досвід і нове знання.

Науково-педагогічна література розкриває різноманітні трактування щодо визначення поняття "творчість". Осмислення творчості як філософської категорії, що містить складну внутрішню понятійну структуру, здійснювалися неодноразово. Так наприклад, Платон тлумачить його як здатність, котра є причиною виникнення того, чого раніше не було [4, с. 85]. Тобто, все що викликає перехід з небуття в буття, зазначав він, є творчість, отже, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла є творчістю.

Зазвичай, творчість визначається як діяльність, результатом якої є створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей [5, с. 612]. Орієнтація на творчість — головна умова підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. Втім, питання розвитку творчої активності майбутніх учителів у процесі застосування ІКТ у науковій літературі

висвітлена недостатньо. Науковець В. Гаврилук зазначає, що розвиток творчої активності – процес прогресивних змін у часі та просторі, що відображається у кількісних, якісних і структурних перетвореннях особистості як цілісної системи. Він полягає в керованому розвитку її творчих здібностей та інтелекту на основі пробудження інтересу до творчої діяльності, оволодіння методами творчого здобуття знань, формуванням індивідуального стилю творчої поведінки [1. с. 96]. Тому, однією з важливих вимог щодо вибору методів навчання є необхідність активізації творчо-розвивальної та навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка стає важливим чинником засвоєння матеріалу.

Творчий характер діяльності передбачає особливий стиль розумової діяльності викладача, пов'язаний з новизною та значущістю результатів, які утворюють складний синтез усіх психічних сфер (пізнавальної, емоційної, вольової та мотиваційної) особистості педагога.

Нагадуємо, що у тлумачному словнику поняття «творчість» роз'яснюється як діяльність людини, що спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей. Ця діяльність пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку. У контексті фахової підготовки вчителів мистецьких дисциплін «творчість», включає в себе креативність і відображає процес застосування ІКТ і взаємодію новизни та минулого досвіду.

Загальновідомо, що мистецька освіта на сучасному етапі розвитку характеризується швидким зростанням обсягів інформації та інтеграцією інноваційних технологій у навчальний процес. Це пояснюється важливістю унаочнення програмного матеріалу, для кращого розуміння та засвоєння абстрактних понять, розвитку творчих здібностей та пошуку, формування практичних умінь та навичок тощо. Врахування зазначеної інтеграційної взаємодії та інноваційної активності стає механізмом забезпечення високої ефективності освітнього процесу, а також стійкої поступальної динаміки розвитку креативних здібностей та творчого ставлення вчителя мистецьких дисциплін до фахової діяльності засобами ІКТ.

Проте, не всі учасники освітнього процесу здійснюють навчально-пізнавальну діяльність, оскільки, її виникнення обумовлено головною детермінантою — потребою. Традиційна система навчання засобами ІКТ залишається недостатньо гнучкою і не має можливості враховувати швидкий розвиток інформаційних технологій та програмного забезпечення. В рамках таких систем досить складно враховувати особистісні якості студентів: швидкість сприйняття навчального матеріалу, тривалість довільної уваги, реактивність нервової системи загалом, початковий рівень підготовки.

У процесі вдосконалення навчального процесу шляхом широкого застосування засобів ІКТ та на основі результатів вивчення філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної і навчальної літератури, а також керуючись досягненнями передового педагогічного досвіду, встановлено, що одним з ефективних чинників індивідуалізації та інтенсифікації навчання є реалізація особистісно-орієнтованої системи навчання засобами ІКТ, яка враховує характерні якості особистості студента. Вона спрямовується не лише на оволодіння кожним студентом певною сумою знань, умінь і навичок, але, що значно важливіше – і на розвиток особистості студента. Це досить важливий аспект фахової підготовки, оскільки, вчителю мистецьких дисциплін необхідна мобільність, яка забезпечить його додатковими галузевими знаннями для досягнення рівня самоактуалізації в особистісно-діяльнісному контексті.

Науковці А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та інші визначають самоактуалізацію особистості як розкриття нею своїх потенцій та творчих здібностей, подолання негативних впливів середовища, які заважають її саморозвитку і самоствердженню. Відтак серйозною проблемою стають процеси, пов'язані з самоактуалізацією особистості, яка перебуває на початку професійної діяльності та включає самореалізацію, фаховий та творчий зріст. Тому застосування засобів ІКТ мистецького спрямування, емоційне захоплення процесом творчості, вміння практичного застосування знань не тільки у знайомих ситуаціях, але й в нових умовах являються запорукою розвитку самоактуалізації.

У дослідженнях Є. Яценко самоактуалізація розглядається як «комплекс системних якостей, що сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу людини в процесі його соціальної

індивідуалізації» [6, с. 80]. Слід зазначити, що в останні роки все більшу увагу дослідників привертає проблема професійної самоактуалізації особистості фахівця. Наприклад, Евальд Зеєр під професійною самоактуалізацією розуміє прискорення професійного зростання шляхом активізації потенціалу особистості, прояв наднормативної професійної активності, а також участь у різного роду розвиваючих психотехнологіях. Автор визначає чинник досягнення професіоналізму – самоактуалізацію, що заснована на реалізації свого особистісно-професійного потенціалу [2, с. 29.]. Науковець І. Костеріна, обґрунтовуючи особливості особистісно-професійної самоактуалізації у студентів, визначає її як вольовий процес «ревізії» власних можливостей, концентрації та нарощування внутрішніх сил для продуктивного творчого вирішення проблем, пов'язаних із професійною діяльністю. Особистісно-професійна самоактуалізація, на думку дослідниці, активізує студента у напрямку самостійного проектування професійного шляху, вибудовування стратегії власного життя [3].

Зважаючи на вищевикладене можна зазначити, що фахова самоактуалізація - це пошук «себе в професії», власної професійної ролі, професійного іміджу, індивідуального стилю професійної діяльності, прагнення до гармонійного розкриття та утвердження свого природного творчого потенціалу. Тому однією із головних вимог мистецької освіти є формування особистості, що прагне до самоактуалізації. Тут важливо мати на увазі, що особливістю навчального процесу при поданні навчального матеріалу є прагнення до органічного поєднання теорії з комп'ютерними технологіями. При такому підході результат творчої діяльності являє собою продукт, створений з конкретною метою - задоволення визначеної потреби.

Цей фактор дає гарантовану та передбачувану ймовірність якісного засвоєння результатів. У даному контексті мова йде не про потребу розвитку як процесу, а про потребу саморозвитку засобами ІКТ, як цілеспрямованого та самокерованого процесу, що детермінує діяльність, яка спрямована на самоактуалізацію.

Особливість процесу фахової самоактуалізації полягає в тому, що цей процес триває протягом усього професійного, та часто, впродовж всього життєвого шляху. Тому виникає потреба вироблення у майбутніх вчителів мистецьких дисциплін уміння навчатись, самостійно знаходити необхідне джерело інформації, опановувати нові програмні засоби, застосовувати знання, набуті впродовж життя, у власній практичній діяльності. Тобто бути освіченою людиною, яка може адаптуватися в умовах постійних змін.

Сучасна інформаційна індустрія відіграє нову роль у суспільному житті відтак, засоби ІКТ мають динамічну природу розвитку, пов'язану з безперервним оновленням досягнень науково-технічного прогресу. Їх впровадження у навчальний процес висуває нові вимоги до професійних якостей та рівня підготовки вчителів мистецьких дисциплін, потребує суттєвої перебудови у роботі, створення на заняттях атмосфери творчого пошуку та плідної співпраці. Тому доцільність та ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі нерозривно пов'язані з поняттям самоактуалізації. Головною метою у навчанні та її формуванні (самоактуалізації) є опанування студентами засобів ІКТ для здобуття відповідного фахового рівня, адже від способу їх вирішення значною мірою залежить ефективність використання комп'ютера. Поступове опанування ПК буде супроводжуватися змінами в структурі особистості, зокрема відбуватиметься формування творчої активності.

Зазвичай, творчому акту передують тривале накопичення відповідного досвіду, знань, навичок, ретельне обмірковування того, що фахівець бажає втілити. Будь-яке штучне обмеження вільного виявлення та розвитку особистості зменшує творчий потенціал, перешкоджає її «самоактуалізації». Тому, систематичне включення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін у пізнавальну, творчу, пошукову, науково-дослідницьку, експериментальну діяльність з використанням інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує його саморозвиток і самоствердження, який здобувається у межах поглибленої спеціалізації з адаптацією до конкретного напрямку творчої діяльності.

Процес підготовки вчителя мистецьких дисциплін повинен будуватися на основі використання розвинених програмно-методичних засобів підтримки колективної та індивідуальної роботи студентів в мережі Інтернет, на базі сучасних технологій навчання,

впровадження мультимедіа засобів і навчальних матеріалів, які створюються з їх використанням, як в процесі навчання, так і у проектній роботі студентів і викладачів.

Тож, розвиток творчої активності та фахова самоактуалізація майбутнього вчителя мистецьких дисциплін за допомогою ІКТ забезпечує розширення та реалізацію власних внутрішніх можливостей і потреб, дозволяє максимально використати фаховий потенціал та прикладне програмне забезпечення, а також сприяє розкриттю його творчих здібностей.

Таким чином, інноваційна спрямованість сучасної освіти потребує вчителів мистецьких дисциплін, здатних не лише до відтворення здобутого досвіду, але й таких, що проявляють свої таланти та вміння, які реалізують свій інтелектуальний та творчий потенціал з вираженою стійкою зацікавленістю до застосування засобів ІКТ у майбутній фаховій діяльності.

Література

1. Гаврилюк В.Ю. Творча активність старшокласників як психолого-педагогічна проблема [Текст] / В.Ю. Гаврилюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Кн. 1. – К., 2005. – С.95-100.
2. Зеер Э. Ф., Сыманюк Э. Э. Кризисы профессионального становления личности // Психол. журн. 1997. Т. 13. № 6. С. 29
3. Костерина И. В. Развитие у студентов способности к личностно-профессиональной самоактуализации: педагогическая поддержка: дис. ... канд. пед. наук. Хабаровск, 2006. 227 с.
4. Платон. Соч.: В 3-х тт. – М., 1970. – Т. 2.
5. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: В. І. Шинкарук (голова). - К. : Абрис, 2002. - 742 с.
6. Яценко Є. Ф. Дослідження ціннісно-сміслового аспекту самоактуалізації студентів // Зап. психол. № 1. 2007. С.80-90.

УДК 371.124:78:784.1

Чжан Лу

ПРОФЕСІЙНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ – КЕРІВНИКА ШКІЛЬНОГО ХОРУ

В статье определены профессиональные качества учителя музыки – руководителя школьного хора. Среди его индивидуальных профессиональных качеств выделены природно-психологические и приобретённые особенности, которые формируют опыт практической работы с хоровым коллективом, готовность к выполнению основных видов деятельности.

Ключевые слова: личность учителя музыки, профессиональная модель руководителя хора, профессиональные качества личности учителя.

The article defines the professional quality music teacher - the head of the school choir. Among his individual competencies allocated natural and acquired psychological characteristics that form the practical experience with choirs and readiness to perform basic activities.

Keywords: personality music teacher, choir leader of a professional model; professional qualities of the individual teachers.

Визначення ключових професійних якостей вчителя музики, необхідних для успішного керівництва шкільним хоровим колективом має здійснюватись з урахуванням усіх аспектів не лише диригентсько-хорової, а й організаційної, педагогічної та психологічної видів діяльності, а також мати соціальне та мистецтвознавче підґрунтя.

Проблема формування й розвитку особистості майбутнього вчителя музики, його професіоналізму, світоглядних позицій, загальної культури й духовно-моральних цінностей є однією з найактуальніших в сучасній педагогіці. За часів суцільної інформатизації та глобалізації до особистості вчителя висувуються все нові і нові вимоги, які полягають в універсалізації фахових якостей, підвищення рівня освітніх послуг та їх моніторингу,